

**Lewicki, Tomasz / Kierzkowska,
Agnieszka**

**Janowy opis Pasji w kontekście
chrystologii Czwartej Ewangelii**

Studia Płockie 35, 15-34

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Tomasz Lewicki, Agnieszka Kierzkowska

JANOWY OPIS PASJI W KONTEKŚCIE CHRYSOLOGII CZWARTEJ EWANGELII

Ewangelia według św. Jana była już od pierwszych wieków chrześcijaństwa przedmiotem żywego zainteresowania: zarówno przedmiotem gorących kontrowersji z racji jej odmiennego charakteru teologicznego, jak i przedmiotem podziwu tych, którzy odkrywali jej głębię duchową. Od czasów Ojców Kościoła zwykło się określać tę Ewangelię jako mistagogiczną, prowadzącą do poznania głębin wiary. Traktowano ją jako swoisty duchowy portret Jezusa. Także we współczesnej egzegezie jest ona przedmiotem rozległych i intensywnych badań. W wielu publikacjach zwraca się przy tym uwagę na jej specyficzne podejście do *chrystologii*. Jako ewangelia, której ostateczna redakcja dokonała się wiele lat później niż redakcja Ewangelii Synoptycznych, Ewangelia według św. Jana odzwierciedla głęboką refleksję chrystologiczną rodzącego się chrześcijaństwa. Jednocześnie zawiera ona szereg bardzo starych tradycji. Interesującym zagadnieniem staje się przy tym określenie, jak zamiary teologiczne Ewangelisty zdecydowały o doborze przez niego odpowiedniego materiału i o sposobie jego prezentacji.

Szczególnie ciekawy i instruktywny zarazem okazuje się tutaj Janowy *opis Pasji*. Wszyscy Ewangelisci przekazują dość zgodnie opis Męki, śmierci i Zmartwychwstania Jezusa, różnią się jednak między sobą co do szczegółów i co do sposobu opisywania wydarzeń pasyjnych. W ten sposób każdy z Ewangelistów nadaje opisowi Pasji swój charakterystyczny rys, uzależniony od koncepcji teologicznej danej Ewangelii. Wśród czterech przekazów Ewangelii, przekaz według Jana wydaje się być pod tym względem najbardziej specyficzny. Niniejsze opracowanie stara się przybliżyć w zarysie świat chrystologii Ewangelii Janowej i umiejscowić w nim charakterystyczny dla tej Ewangelii opis Pasji. Jednocześnie chce ono ukazać powiązania pomiędzy założeniami chrystologii Janowej, a sposobem prezentowania w Czwartej Ewangelii wydarzeń pasyjnych.

I. Specyfika chrystologii Czwartej Ewangelii

W egzegezie Nowego Testamentu przyjęło się rozróżnienie pomiędzy tzw. Ewangelią Synoptycznymi, czyli przekazem Ewangelii według Mateusza, Marka i Łukasza, a tzw. Czwartą Ewangelią, czyli Ewangelią według Jana. Tego rodzaju rozróżnienie sygnalizuje odmienną formę przekazu Janowego względem pozostałych przekazów ewangelicznych. Odmienną ta, którą zauważamy zarówno na płaszczyźnie literackiej jak i teologicznej, pozwala nam jednocześnie uchwycić specyfikę prezentowanej przez Ewangelię Janową chrystologii.

1. Koncepcja chrystologiczna Ewangelii Janowej a Ewangelie Synoptyczne

Jedną z najbardziej charakterystycznych cech Czwartej Ewangelii jest jej specyficzne podejście do osoby Jezusa Chrystusa – spojrzenie na Jego osobę oraz prezentacja Jego działalności i nauczania z własnej perspektywy. Oryginalność Ewangelii ujawnia się przy tym nie tylko w odmiennym względem Synoptyków układzie materiału, lecz także w odmiennej formie, a nade wszystko w odmiennej treści nauczania Jezusa.

W odróżnieniu od Synoptyków, Ewangelia Janowa nie przejmuje schematu przedstawienia nauczania i czynów Jezusa na planie wędrówki z Galilei do Jerozolimy¹ i nie ogranicza tym samym czasu Jego publicznej działalności do okresu jednego roku. W Ewangeliach Synoptycznych Jezus rozpoczyna swą działalność po uwieszeniu Jana Chrzciciela i trwa ona tylko rok, ponieważ Jezus tylko raz udaje się do Jerozolimy na Święto Paschy (Mk 10,1), podczas której zostaje skazany na śmierć. W Czwartej Ewangelii Jezus rozpoczyna swą działalność publiczną jeszcze przed uwieszeniem Jana Chrzciciela (3,24) i trwa ona co najmniej dwa lata, gdyż autor wymienia trzy święta Paschy, na które przybył Jezus (J 2,13; 6,4; 11,55), oraz mówi o Jego czterech podróżach do Jerozolimy (J 2,13; 5,1; 7,10; 12,12). Według przekazu Janowego Jezus w swojej działalności przemieszcza się między Galileą i Judeą, co więcej – to Judea i Jerozolima wydają się być głównym terenem Jego działalności.²

Zauważamy w przekazie Janowym także fakt, że Ewangelista, wykorzystując materiał wspólny z Synoptykami, umieszcza niektóre sceny z działalności Jezusa w innych miejscach swojej relacji. Jako przykład posłużyć może tu scena „oczyszczenia świątyni” przez Jezusa, umieszczona w Czwartej Ewangelii na początku Jego działalności (J 2,14-22), podczas gdy u Synoptyków ma ona miejsce bezpośrednio przed wydarzeniami Pasji (por. Mk 11,15-17 par.). Takie usytuowanie „sceny

¹ Por. różne propozycje podziału treści Ewangelii Synoptycznych oparte na schemacie: Działalność w Galilei – nauczanie w drodze do Judei – pobyt w Jerozolimie. Zob np. A. Paciorek, Ewangelie Synoptyczne III. Ewangelia według św. Marka, Tarnów 2002 (Academica; 57), s. 13-15; S. Gądecki, Wstęp do Ewangelii Synoptycznych, Gniezno 1992, s. 68; J. Kudasiwicz, Ewangelie Synoptyczne dzisiaj, Ząbki 2006, s. 234-238.

² Por. A. Paciorek, Ewangelia umiłowanego ucznia, Lublin 2000, s. 72.

w świątyni” mogło mieć dla Ewangelisty duże znaczenie teologiczne – już u początków działalności Jezusa zaznacza się Jego konflikt z przedstawicielami judaizmu; już tutaj sygnalizowane są zbawcza śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa.³ Podobnie, dużą wymowę chrystologiczną ma również występujące tylko w Ewangelii Janowej powiązanie dnia śmierci Jezusa z Dniem Przygotowania:⁴ Według relacji Czwartej Ewangelii – inaczej niż u Synoptyków⁵ – Jezus, jako „Baranek Boży, który gładzi grzech świata” (J 1,29.36), umiera na krzyżu w godzinie, w której w świątyni zabija się baranki przeznaczone na święto Paschy.⁶

W decydujący sposób odmienną Ewangelii Janowej w zakresie chrystologii ujawnia się jednak przy prezentacji *nauczania* Jezusa. Uwagę czytelnika przyciąga najpierw sama forma tegoż nauczania. W Czwartej Ewangelii nie spotykamy Jezusa, który przemawiałby – tak jak u Synoptyków – w przypowieściach lub posługiwałby się częściej prostymi, łatwymi do zapamiętania sentencjami. W Ewangelii według Jana Jezus przekazuje swoje nauczanie przede wszystkim w formie wygłaszanych przez Niego *mów*, toczonych z przeciwnikami *dysput*, czy też prowadzonych z pojedynczymi osobami *rozmów*.⁷

Odmienna staje się także *treść* nauczania Jezusa i tym samym treść Ewangelii. O ile u Synoptyków jednym z centralnych wątków nauczania Jezusa jest przesłanie o *Królestwie Bożym*, które „przybliżyło się” i jest doświadczalne dzięki działalności Chrystusa (por. Mk 1,15; Mt 4,17; Łk 11,20; 17,21), to w Ewangelii Janowej temat realizującego się Królestwa Bożego wydaje się być tematem jakby podrzędnym.⁸ Na pierwszy plan wysuwa się nie tyle nauczanie Jezusa o królestwie, co sama *osoba Jezusa*; to On sam, a dokładniej: tajemnica Jego tożsamości i posłannictwa, staje się niejako głównym tematem Ewangelii i zawartego w niej nauczania. Dlatego można wręcz powiedzieć, że w Ewangelii Janowej Jezus przepowiada samego siebie.⁹

Wobec powyższych stwierdzeń należy pytać o przyczyny tego rodzaju wyeksponowania osoby Jezusa w Czwartej Ewangelii. Pierwszą bezpośrednią wskazów-

³ Por. Ph. Perkins, *Ewangelia według świętego Jana*, w: R. E. Brown; J. A. Fitzmyer (red.), *Katolicki komentarz biblijny*, Warszawa 2001, s. 1127; R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium I*, Freiburg 2001 (HThKNT IV/1, wyd. specjalne), s. 360-370.

⁴ Por. J 18,28.

⁵ Por. Mk 14,12-16; Łk 22,15.

⁶ Por. R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium III*, Freiburg 2001 (HThKNT IV/3, wyd. specjalne), s. 15-16; A. Paciorek, *Ewangelia umiłowanego ucznia ...*, s. 138; Ph. Perkins, dz. cyt., s. 1156-1157.

⁷ Por. np. J 3,1-21; J 4,1-42; J 5,19-47 etc.

⁸ Wyrażenie *basileia tou Theou* występuje w tej Ewangelii tylko w 3,3.5.

⁹ Tak U. Schnelle, *Einleitung in das Neue Testament*, Göttingen 2002, s. 517; zob. także: H. Langkammer, *Wprowadzenie do ksiąg Nowego Testamentu*, Wrocław 1997, s. 395: „W zasadzie nikt nie objawia tajemnicy Syna Bożego, jak tylko sam Chrystus”. Charakterystyczne w tym kontekście są teksty, w których Jezus za pomocą zawartych tylko w J formuł „Ja jestem ...” sam wyjaśnia tajemnicę swojej osoby, czy też tzw. „mowy objawieniowe” – dłuższe przemówienia Jezusa, w których wyjaśnia on swoją misję i swój bliski związek z Bogiem Ojcem (por. np. J 5,19-47).

kę znajdujemy w tekście J 20,30-31. Po relacji o „dojściu do wiary” Apostoła Tomasza i jego wyznaniu wobec Jezusa: „Pan mój i Bóg mój!”, słyszymy najpierw słowa Chrystusa: „Uwierzyłeś dlatego, że mnie ujrzawsz? Błogosławieni, którzy nie widzieli, a uwierzyli” (J 20, 28-29). Kolejne wersety (30-31) zawierają podsumowanie tej sceny i zarazem całej Ewangelii, ujawniając cel jej spisania:

„I wiele innych znaków, których nie zapisano w tej księdze, uczynił Jezus wobec uczniów. Te zaś zapisano, abyście wierzyli, że Jezus jest Mesjaszem, Synem Bożym, i abyście wierząc, mieli życie w imię Jego.”

Według tych słów, drogą do zbawienia i osiągnięcia życia wiecznego jest dojście do wiary w Jezusa Chrystusa jako Mesjasza i Syna Bożego.¹⁰ Jeszcze wyraźniej zasada ta sformułowana została w tekście J 14,4-11, w rozmowie Jezusa z Apostołem Filipem:

„Odpowiedział mu Jezus: «Ja jestem drogą i prawdą i życiem. Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej jak tylko przeze mnie»” (J 14,6).

Jedyna droga do życia wiecznego – do poznania Boga i wspólnoty życia z Nim – wiedzie poprzez prawdziwe poznanie w wierze Chrystusa. Prawda ta zostaje potwierdzona w dalszych słowach Jezusa do Filipa: „Gdybyście mnie poznali, znalibyście i mojego Ojca ... Kto Mnie widzi, widzi także i Ojca” (J 14,7a.9b), a także w wielu innych tekstach Ewangelii, przedstawiających bądź to wypowiedzi samego Chrystusa, bądź też wypowiedzi o Nim.¹¹

W obliczu powyższych wypowiedzi staje się zrozumiałe, dlaczego Ewangelia Janowa kładzie tak duży nacisk na poznanie tajemnicy Jezusa, Jego godności i misji. Stara się ona dać odpowiedź na pytanie: Kim jest Jezus i na jakiej podstawie głosi swą godność mesjańską i boską? Skąd przybył, jaki jest cel Jego działalności i dokąd zdąża?¹² Ewangelista korzysta przy tym w taki sposób z dostępnego mu materiału i prezentuje teksty nie spotykane u Synoptyków, aby umożliwić czytelnikowi/słuchaczowi Ewangelii przybliżenie się i przyłgnięcie w wierze do osoby Jezusa Chrystusa – Syna Bożego. To bowiem jest warunkiem osiągnięcia celu zasadniczego – życia wiecznego.

2. Elementy chrystologii charakterystyczne dla Czwartej Ewangelii

Ewangelia Janowa stara się pomóc czytelnikowi dotrzeć do głębi tajemnicy Jezusa Chrystusa. Ewangelista składa przy tym swoją „mozaikę” chrystologiczną wykorzystując do tego różnorodne elementy. Częściowo są to tradycje wspólne z wykorzystanymi w Ewangeliach Synoptycznych, częściowo zaś jest to materiał oryginalny, właściwy tylko Czwartej Ewangelii.

¹⁰ Por. tutaj S. Mędała, Chwała Jezusa. Ewangelia wg św. Jana, w: R. Bartnicki; M. Czajkowski, (red.), Ewangelia św. Jana. Listy Powszechnie. Apokalipsa, Warszawa 1992 (Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych; 10), s. 50-51.

¹¹ Por. J 1,18; 3,13-16; 3,18; 3,35-36; 5,24; 6,40; 12,44; 17,3.

¹² Por. L. Stachowiak, Ewangelia według św. Jana, Warszawa 1975, s. 92.

(1) Na pierwszym miejscu należy tutaj zwrócić uwagę na tzw. fomuly objawieniowe Jezusa z charakterystycznym wprowadzeniem „Ja jestem ...” i odpowiednim obrazowym dopowiedzeniem do tej fomuly. W całej Ewangelii występuje siedem tego rodzaju samookreśleń Jezusa:

1) Ja jestem <i>chlebem życia</i>	J 6,35;
2) Ja jestem <i>światłością świata</i>	J 8,12;
3) Ja jestem <i>bramą owiec</i>	J 10,7;
4) Ja jestem <i>dobrym pasterzem</i>	J 10,11;
5) Ja jestem <i>zmartwychwstaniem i życiem</i>	J 11,25;
6) Ja jestem <i>drogą, prawdą i życiem</i>	J 14,6;
7) Ja jestem <i>prawdziwy krzewem winnym</i>	J 15,1.

W ten sposób, nawiązując po części do motywów starotestamentalnych, po części zaś wprowadzając nowe treści, Jezus w sposób obrazowy przybliży słuchaczom swoją tożsamość i swoje zbawcze posłannictwo. Charakterystyczne jest, że Jezus posługuje się przy tym nie tytułami chrystologicznymi, lecz obrazami.¹³

Oprócz fomul objawieniowych „*Ja jestem ...*”, które mają konkretne dopełnienie (np. Ja jestem: chlebem życia), w ustach Jezusa pojawia się także fomula „*Ja jestem*” w sensie absolutnym – bez dopełnienia.¹⁴ Fomula ta użyta przez Jezusa jako Jego samookreślenie wskazuje w szczególny sposób na godność Jego osoby. Nawiązuje ona bowiem do słów, w jakich niegdyś Bóg objawił się Mojżeszowi na górze Horeb. Wtedy to, zapytany o Jego imię, Bóg odpowiedział Mojżeszowi: „*Jestem, który jestem* [...] Tak powiedz synom Izraela: JESTEM posłał mnie do was.” (Wj 3,14). Odnosząc sformułowanie „*Ja jestem*” do samego siebie, Jezus nawiązuje do tej właśnie fomuly objawienia Bożego.

(2) Innym charakterystycznym elementem chrystologii Janowej jest wykorzystanie przez Ewangelistę tradycji dotyczącej *działalności cudotwórczej* Jezusa. Również w tym przypadku Ewangelista utrzymuje schemat siedmiu przykładów jako reprezentatywnych dla działalności Jezusa:

1) Przemienienie wody w wino	J 2,1-12;
2) Uzdrawienie syna dworzanina	J 4,46-54;
3) Uzdrawienie chromego nad sadzawką	J 5,1-18;
4) Rozmnożenie chleba dla tysięcy	J 6,1-15;
5) Przejście po jeziorze	J 6,16-21;
6) Uzdrawienie niewidomego od urodzenia	J 9,1-41;
7) Wskreszenie Łazarza	J 11,1-44.

Inaczej niż Synoptycy, Jan w odniesieniu do nadzwyczajnych czynów Jezusa posługuje się terminem *semeion*, czyli *znak*. O ile u Synoptyków cuda mają być przede wszystkim „przejawami potęgi Jezusa ustanawiającego Królestwo Bo-

¹³ Por. J. Gnilka, *Teologia Nowego Testamentu*, Kraków 2002, s. 319.

¹⁴ Ma to miejsce również w siedmiu przypadkach: w J 6,20; 8,24; 8,28; 8,58; 13,19; 18,4-6 oraz w J 4,26 (tutaj niezbędne jest sięgnięcie do tekstu greckiego, który brzmi: *legei autē ho Iēsous: EGŌ EIMI, ho lalōn soi*).

że”,¹⁵ o tyle w Ewangelii Janowej pełnią one funkcję *znaków*, które ukazują, kim jest Jezus. „Znaki”, które czyni Jezus, są dalszymi wskazówkami na drodze odkrywania tajemnicy Jego osoby i jednocześnie dziełami potwierdzającymi autentyczność Jego posłannictwa.¹⁶

W kontekście „znaków” warto zauważyć także ich powiązanie ze wspomnianymi wcześniej formułami samo-objawieniowymi Jezusa „*Ja jestem*”. Formuły te wydają się niejako komentować niektóre z dokonywanych znaków wzgl. znaki stają się punktem wyjścia do wypowiedzenia formuły objawienia: „Znak” rozmnożenia chleba powiązany jest z formułą „*Ja jestem chlebem życia*”; „znak” uzdrowienia niewidomego powiązany jest z formułą „*Ja jestem światłością świata*”; „znak” wskrzeszenia Łazarza powiązany jest z formułą „*Ja jestem zmarłychwstaniem i życiem*”.

(3) Objawienie tajemnicy Jezusa następuje także w specjalnych, wygłaszanych przez Niego mowach, z tej racji nazwanych *mowami objawieniowymi*. W dyskusjach ze swymi przeciwnikami Jezus wygłasza mowy o charakterze apologetycznym, w których wyjaśnia swoje pochodzenie oraz swoje posłannictwo. W mowach tych pojawia się często motyw relacji łączącej Jezusa z Bogiem, a więc rozwijany jest temat Synostwa Bożego Jezusa. Przykładem takiej mowy może być apologia Jezusa w rodz. 5, w której broni się on przed zarzutami Żydów, wskazuje na wyznaczoną mu przez Boga Ojca misję oraz na świadectwo, jakie Bóg wydaje o swoim Synu, uzdalniając go do działania w świecie i przekazując mu władzę (por. J 5,19-47).¹⁷

(4) Charakterystyczne dla Ewangelii Janowej są także dłuższe *rozmowy*, jakie Jezus w czasie swojej działalności prowadzi z kluczowymi osobami: w rodz. 2 z Matką, w rodz. 3 z Nikodemem, w rodz. 4 z Samarytanką, w rodz. 11 z Martą, w rodz. 18-19 z Piłatem. Również w trakcie tych rozmów spotykającym Jezusa odsłaniana jest prawda o tajemnicy Jego osoby.¹⁸ Rozmówcy Jezusa dochodzą w czasie tych rozmów do wiary w Niego, czemu dają też natychmiast wyraz: „Panie, widzę, że jesteś prorokiem” (Samarytanka: J 4,19); „Tak, Panie! Ja mocno wierzę, że Ty jesteś Mesjasz, Syn Boży, który miał przyjść na świat” (Marta: J 11,27). W kontekście tych rozmów padają także inne doniosłe dla chrystologii wypowiedzi Jezusa, jak to ma miejsce np. w rozmowie z Maryją w Kanie Galilejskiej (por. J 2,4) czy też z Nikodemem (por. J 3,14-18).¹⁹

¹⁵ Por. A. Paciorek, *Ewangelia umiłowanego ucznia ...*, s. 162.

¹⁶ Por np. komentarz do pierwszego znaku Jezusa w Kanie Galilejskiej. Zdaniem L. Stachowiaka, dz. cyt., s. 143, znak przemienienia w Kanie wody w wino ukazać ma „rolę i postać Jezusa – Mesjasza, udzielającego przez swój znak daru wiary swojemu Kościołowi, reprezentowanemu przez uczniów”.

¹⁷ Innym przykładem może być tutaj mowa Jezusa wygłoszona po dokonaniu cudownego rozmnożenia chleba. Jest ona niejako komentarzem do znaku uczynionego przez Jezusa i jednocześnie rozwinięciem towarzyszącej mu formuły objawieniowej „*Ja jestem chlebem życia*” (por. J 6,26-59).

¹⁸ Por. np. rozmowę Jezusa z kobietą z Samarii lub rozmowę Jezusa z Martą w kontekście śmierci Łazarza. Kluczowe znaczenie w kontekście niniejszego opracowania ma rozmowa Jezusa z Piłatem.

(5) Do poznania tożsamości i godności Jezusa przyczyniają się w Czwartej Ewangelii także *świadcstwa* osób, które już doszły do wiary w Niego. Przede wszystkim wskazać trzeba na świadectwo Jana Chrzciciela, który „*przyszedł na świadectwo – aby zaświadczyć o światłości, by wszyscy uwierzyli przez niego*” (J 1,7), oraz na jego słowa o Jezusie wypowiedziane nad Jordanem: „*Oto Baranek Boży, który gładzi grzech świata*” (J 1,29.36). Podobnie, świadectwo o Jezusie wydają uczniowie Andrzej i Filip, w ich wyznaniach: „*Znaleźliśmy Mesjasza*” (J 1,41); „*znaleźliśmy Tego, o którym pisał Mojżesz w Prawie i Prorocy – Jezusa, syna Józefa z Nazaretu*” (J 1,45). Ważnym świadectwem jest również wyznanie wiary Samarytan, kończące epizod J 4,1-42: „*Usłyszeliśmy [...] na własne uszy i wiemy, że On prawdziwie jest Zbawicielem Świata*” (w. 42).

(6) Podobnie jak u Synoptyków, dalszym integralnym elementem chrystologii Czwartej Ewangelii są wprowadzane od samego początku tytuły chrystologiczne. Spotykamy tu tytuły wspólne tradycji Janowej i tradycjom Synoptycznym, takie jak *Mesjasz*, *Syn Człowieczy* czy *Syn Boży*, jak również tytuły oryginalne dla Czwartej Ewangelii, jak *Logos* czy *Baranek Boży*. Istotne wątki chrystologiczne zostają wprowadzone już w Prologu Ewangelii, gdzie mowa jest o *preegzystencji Logosu* (J 1,1-2), o Jego *pośrednictwie* w dziele Stworzenia (J 1,3), o *wcieleniu Słowa Bożego* (J 1,14), o Jego *zbawczej misji objawienia* Ojca, prawdy i życia światu (J 1,4-5.9-13.16-18).

(7) Jako szczególny element chrystologii Czwartej Ewangelii wyróżnić należy wreszcie *Janowy opis Pasji*. Również w treściach, które Jan umieszcza w swoim opisie Męki Chrystusa, jak i w sposobie opisywania jej wydarzeń ujawnia się konkretny zamysł chrystologiczny: przedstawienie osoby Chrystusa w całej Jego godności i posłannictwie. Wątek ten zostanie podjęty szczegółowo w dalszej części, poświęconej w całości Pasji Janowej.

3. Profil chrystologii Czwartej Ewangelii

Z opisanych powyższej tekstów i wypowiedzi wyłania się wizerunek Jezusa charakterystyczny dla Czwartej Ewangelii, a jednocześnie różny od tego, który prezentowany jest w Ewangeliach Synoptycznych. Największe różnice zaznaczają się przy tym w stosunku do Ewangelii w przekazie Markowym. O ile zamiarem Ewangelii według Marka jest ukazanie Jezusa Chrystusa jako *cierpiącego* Syna Bożego, o tyle dla Ewangelii Janowej charakterystyczne jest przedstawianie Chrystusa *chwalebego* – jako Syna Bożego, którego wielkości i godności nic nie może podważyć czy podać w wątpliwość.

Taki majestat Jezusa ukazwany jest w Ewangelii w rozmaity sposób. Z jednej strony napotykamy od samego początku na ważne tytuły chrystologiczne świadczące o wielkiej godności Jezusa;²⁰ z drugiej zaś strony sam Jezus naucza nas o swojej godności i tożsamości. W Jego nauczaniu pojawiają się takie tematy jak:

¹⁹ Por. S. Mędała, *Chrystologia ...*, s. 296.

²⁰ Por. F. Gryglewicz; S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana*, w: R. Rubinkiewicz (red.), *Wstęp do Nowego Testamentu*, Poznań 1996, s. 501.

Jego pochodzenie jako Syna Bożego, Jego ścisła relacja i jedność z Bogiem Ojcem, Jego posłannictwo w świecie jako wypełnianie *woli Ojca* i wreszcie: temat Jego *chwały*, jaką Ojciec ma i chce Go otoczyć.²¹

Od samego początku Ewangelii Jezus występuje jako *Objawiciel* – jako ten, który przynosi ludziom światło prawdy, które jest w stanie doprowadzić ludzi do osiągnięcia życia wiecznego. Objawienie to dokonuje się poprzez słowa i czyny Jezusa: poprzez Jego charakterystyczne cuda-znaki, jak i poprzez wygłaszane przez Niego *mowy* czy prowadzone przez Niego *rozmowy*. Objawiając siebie światu, Jezus jednocześnie objawia Ojca. Jezus wykonuje „dzieła Ojca” i ukazuje tym samym wolę zbawczą Boga wobec świata.²²

Jezus ukazywany jest w różny sposób nie tylko jako pośrednik *objawienia*, lecz także jako pośrednik zbawienia. Tę funkcję ukazywania Jezusa jako źródła zbawienia pełnią przede wszystkim Jego wypowiedzi samo-objawieniowe, w których używa On formuły „Ja jestem...” i które obrazują Jego posłannictwo i pośrednictwo zbawcze. Jezus daje poznać: Ja jestem – drogą, prawdą, światłością, bramą owiec i ich pasterzem, krzewem winnym, chlebem życia, zmartwychwstaniem i życiem.²³

Jednocześnie Ewangelia podkreśla w wielu miejscach, że Jezus, którego w świecie spotyka różne przyjęcie i różny los, jest Synem Bożym, który ma władzę nad światem i żyjącymi w nim ludźmi. Jezus odnosi do siebie tytuł Syna Bożego (por. J 10,36), czy też posługuje się formułą Bożego samoobjawienia się: „Ja jestem”, w formie absolutnej. Wskazuje to na boską świadomość i godność Jezusa wypełniającego swoje dzieło zbawcze w świecie. Odpowiednio do tego Jezus działa w świecie suwerennie i skutecznie – opierając się atakom przeciwników i pokonując wszelkie wrogi Mu siły – aż po Jego zwycięstwo nad śmiercią.²⁴

Z powyższych też racji Jezus żąda od człowieka, który staje się adresatem Jego objawienia, *wiary* w Niego. Jest ona warunkiem zbawienia – warunkiem dojścia do domu Ojca, którego objawia Jezus, warunkiem życia wiecznego. Zasada ta została przedstawiona w omówionej wcześniej Jezusowej formule: „*Nikt nie może przyjść do Ojca inaczej, jak tylko przeze Mnie*” (J 14,6).

Wszystkie te spostrzeżenia muszą w jakiś sposób znaleźć swoje odzwierciedlenie także w Janowym opisie *Pasji* jako wydarzenia, które mogło stać się dla Jezusa, Syna Bożego i Objawiciela, godziną największej próby. Czy wydarzenie *Pasji* narusza harmonię obrazu Jezusa stawianego nam przed oczy w pozostałych częściach Ewangelii? Jak zobaczymy poniżej, również godzina *Męki* Jezusa będzie

²¹ Por. M. Bednarz, *Pisma św. Jana*, Tarnów 2004 (Academica; 18), s. 109.

²² Por. A. Paciorek, *Ewangelia umiłowanego ucznia ...*, s. 151; w obrazowy sposób formułuje to E. Charpentier, *Czytając Nowy Testament*, Włocławek 1983, s. 132: „... jakiegokolwiek zadają Mu pytania, Jezus ma tylko jedną odpowiedź: Ojciec. Skąd przychodzisz? – od Ojca. Dokąd idziesz? – do Ojca. Co czynisz? – dzieła Ojca, Jego wolę. Co mówisz? – nic od siebie, lecz to, czego nauczyłem się u Ojca [...] Jezus jest zupełnie wolny, jest w pełni sobą, a jednocześnie jest jakby cały relacją, odniesieniem do Ojca, *ku Ojcu*”. Por. szerzej M. Bednarz, dz. cyt., s. 98-108.

²³ Por. szerzej J. Gnilka, dz. cyt., s. 319-328.

²⁴ Por. S. Mędała, *Chwała Jezusa ...*, s. 36-37.

nie tyle godziną Jego ponizenia, lecz przeciwnie: godziną Jego chwały, godziną *wywyższenia* i punktem kulminacyjnym Jego Objawienia.

II. Janowy opis Pasji

Janowy opis Pasji Jezusa stanowi szczególną partię Ewangelii, w której w znamienity sposób ujawnia się profil chrystologii Czwartej Ewangelii. Opis Pasji powiązany jest przy tym z innymi, wcześniejszymi częściami i wątkami Ewangelii. Widoczne staje się także, że dobór odpowiedniego materiału przez Ewangelistę i sposób prezentacji uzależnione były w tym miejscu od jego intencji teologicznej: od pragnienia ukazania majestatu, godności i posłannictwa Jezusa, które ujawniają się nawet w tak ekstremalnej sytuacji i godzinie, jaką jest godzina Jego Męki i śmierci.

1. Zapowiedzi wydarzenia Pasji

Czytelnik Ewangelii Janowej przygotowujący jest na wydarzenie Pasji przez liczne jej zapowiedzi, pojawiające się w różnych miejscach relacji o działalności Jezusa oraz w Jego pojedynczych wypowiedziach. Zapowiedzi te przygotowują przy tym nie tylko *psychicznie* na wydarzenia, które mają nastąpić w ostatniej fazie działalności Syna Bożego, lecz przede wszystkim mają one pomóc we *właściwym odczytaniu i zrozumieniu* tych wydarzeń.

W ramach zapowiedzi Pasji i jej pierwszej interpretacji teologicznej Ewangelista posługuje się różnymi terminami i motywami, wśród których na szczególną uwagę zasługują: motyw *godziny*, motyw *wywyższenia* oraz motyw *sądu*.

(1) Motyw „godziny” Jezusa jako rozwinięty wątek teologiczny pojawia się tylko w Ewangelii Janowej, aczkolwiek znane są jego analogie starotestamentalne,²⁵ jak i pewne nawiązania do tego motywu u Synoptyków. W Ewangelii Synoptycznych motyw godziny pojawia się jednak tylko w związku z cierpieniem Jezusa i oznacza czas Jego Męki,²⁶ podczas gdy w Ewangelii Janowej ma on znaczenie dużo szersze. „Godzina” w Czwartej Ewangelii jest terminem ściśle teologicznym, za pomocą którego Jan łączy w jedną całość wydarzenie męki, śmierci, zmartwychwstania i wniebowstąpienia Jezusa. Zgodnie z Synoptykami, w centrum „godziny” stoi Krzyż, stanowiący miejsce i czas pełnego objawienia Bożej miłości do człowieka, ukazanej w Jezusie Chrystusie.²⁷

²⁵ I. de la Potterie, *Męka Jezusa Chrystusa według Ewangelii Jana*, Kraków 2006, s. 15, wskazuje np. na tekst Dn 11,40-45 w wersji Septuaginty, gdzie upadek tyranii króla Antiocha przypada na czasy masjańskie, rozumiane jako „godzinę wypełnienia się proroctwa” zawartego w księdze Daniela.

²⁶ Dlatego u Synoptyków – np. w Mk 14,41 i Łk 22,53 – termin *godzina* jest synonimem „ciemnej strony męki” Chrystusa; por. I. de la Potterie, dz. cyt., s. 15.

²⁷ Por. W. Żolnowski, *Problematyka teologicznofundamentalna „Godziny Jezusa”* (J 12,20-36) (mps), Płock-Warszawa, 1995, s. 1-2.

Ewangelista Jan motyw „godziny” wprowadza już na początku swojej relacji (por. J 2,4) i tak przedstawia życie i działalność Jezusa, że wydają się one być przyporządkowane wydarzeniom, które „godzina” obejmuje. „Godzina” obejmująca Pasję i Wywyższenie Jezusa staje się w ten sposób ostatecznym celem i szczytowym punktem misji Syna Bożego.²⁸

Po raz pierwszy termin „godziny” pojawia się w rozmowie Jezusa z Matką podczas wesela w Kanie Galilejskiej (J 2,11). Proszony przez Maryję o nadzwyczajną interwencję w zaistniałej kłopotliwej sytuacji Jezus odpowiada: „*Jeszcze nie nadeszła godzina moja*” (J 2,4).²⁹ Tym samym Jezus zaznacza, że objawienie Jego mocy i Jego chwały ma nastąpić w innych okolicznościach i w późniejszym czasie: ostatecznie i najpełniej w czasie Jego Męki i Zmartwychwstania.

Potwierdzają to także kolejne wypowiedzi dotyczące „godziny”, zawarte w J 7,30 i 8,20. Kiedy zamiary aresztowania i zgładzenia Jezusa podczas Jego pobytu w Jerozolimie w czasie Święta Namiotów nie dochodzą do skutku, J 7,30 komentuje to w następujący sposób: „*Zamierzali [...] Go pojmać, jednakże nikt nie podniósł na Niego ręki, ponieważ godzina Jego jeszcze nie nadeszła*”. W tekście tym ukazane jest ponadto wyraźne powiązanie motywu „godziny” ze śmiercią Jezusa. W podobnych okolicznościach umieszczony jest komentarz teologiczny w J 8,20: „*[Jezus] ... nauczał w świątyni. Mimo to nikt Go nie pojmał, gdyż godzina Jego jeszcze nie nadeszła.*”

Zbliżanie się właściwej „godziny” Jezusa zaznacza się coraz wyraźniej od rozdziału 12. Ewangelii. Po uroczystym wjeździe do Jerozolimy Jezus po raz ostatni przemawia publicznie do Żydów. Wtedy też dochodzi do dialogu Jezusa z Grekami, reprezentującymi mający dojść do wiary w Niego świat pogański. Stanowi to pewien moment zwrotny historii zbawienia. W tych okolicznościach Jezus wypowiada słowa:

„Nadeszła godzina, aby został otoczony chwałą Syn Człowieczy [...] Teraz dusza moja doznała lęku i cóż mam powiedzieć? Ojczy, wybaw Mnie od tej godziny. Nie, właśnie dlatego przyszedłem na tę godzinę.” (J 12,23.27)

Paradoksalnie, zapowiadane „otoczenie chwałą” Jezusa nastąpi w czasie Jego Męki. W atmosferę tych wydarzeń wprowadza J 13,1, gdzie rozpoczyna się opis wydarzeń poprzedzających bezpośrednio Pasję. Ostatnia wieczerza Jezusa z uczniami, Jego mowy i modlitwy pożegnalne (J 13-17) poprzedzone są wpro-

²⁸ Por. L. Stachowiak, dz. cyt. s. 65; I. de la Potterie, dz. cyt., s. 16. Potterie zaznacza, że jako punkt szczytowy ziemskiego życia Jezusa „godzina” w koncepcji Czwartej Ewangelii nie będzie dla Niego godziną ciemności, jak to jest u Synoptyków, lecz godziną wywyższenia i uwielbienia (tamże). C.M. Martini, Męka Jezusa Chrystusa według czterech Ewangelii, Kraków 2003, s. 131, określa „godzinę” Jezusa jako „godzinę chwały Pana w najpełniejszym znaczeniu”.

²⁹ Znane jest też tłumaczenie tego tekstu w formie pytającej: „Czy jeszcze nie nadeszła godzina moja?”. Uwzględniając znaczenie terminu „godzina” w teologii Janowej bardziej prawdopodobne wydaje się być tłumaczenie zaprezentowane powyżej, a więc zawierające negację: „Jeszcze nie nadeszła godzina moja”. Koresponduje to także z poprzedzającym zdaniem Jezusa: „Czyż to moja lub Twoja sprawa, Niewiasto?”.

wadzeniem w 13,1: „Jezus, wiedząc, że nadeszła godzina Jego, by przeszedł z tego świata do Ojca ...”.

Nadejście „godziny” – w obliczu zbliżającej się Pasji – zaznaczone jest także w licznych wypowiedziach Jezusa zawartych w Jego pożegnalnych mowach do uczniów (por. J 16,2.4.25.32). Jednocześnie zostaje tutaj zasygnalizowane, że godzina cierpienia Jezusa będzie zarazem godziną Jego uwielbienia – godziną, w której „Ociec otoczy chwałą swojego Syna” (por. J 17,1).³⁰

(2) Innym terminem zapowiadającym wydarzenia Pasji i nadającym jej szczególne znaczenie jest termin „wywyższyć”. W kontekście wypowiedzi Jezusa w Czwartej Ewangelii, słowo to odnosi się do Jego *ukrzyżowania* i stanowi jednocześnie teologiczną interpretację tego wydarzenia.

Powiązanie wydarzenia Krzyża z motywem *wywyższenia* odkrywamy w Ewangelii Janowej w trzech tekstach: 3,14; 8,28 i 12,32. Te trzy wzmianki odpowiadają trzem zapowiedziom męki w Ewangeliami synoptycznych (por. np. Mt 16,21-23; 17,22-23; 20,17-19).³¹

Po raz pierwszy motyw wywyższenia pojawia się w J 3,14, w rozmowie Jezusa z Nikodemem. Jezus poucza przywódcę żydowskiego: „*A jak Mojżesz wywyższył węża na pustyni, tak potrzeba, by wywyższono Syna Człowieczego, aby każdy, kto w Niego wierzy, miał życie wieczne.*”

Słowa Jezusa odwołują się do wydarzeń opisanych w Lb 21,4-9, gdzie w ramach rytu pokutnego Mojżesz, na polecenie Boga, wykonuje z miedzi węża i wznosi go na palu, po to, by każdy, kto z ufnością spojrzy na niego, był uzdrowiony. Analogicznie do tych wydarzeń Jezus traktuje swoje przyszłe „wywyższenie” na krzyżu. Słowa Jezusa nie tylko zapowiadają wydarzenie Krzyża, lecz również podkreślają jego wymiar zbawczy.³²

Kolejna wypowiedź Jezusa dotycząca Jego wywyższenia pojawia się w publicznym sporze z faryzeuszami w J 8,21-30. W J 8,28 Jezus stwierdza: „*Gdy wywyższycie Syna Człowieczego, wtedy poznacie, że JA JESTEM i że Ja nic od siebie nie czynię, ale że to mówię, czego Mnie Ojciec nauczył.*”

Odpowiadając Żydom sceptycznym wobec Jego działalności Jezus zaznacza, że ostatecznym i najważniejszym momentem Jego objawienia i wypełnienia Jego posłannictwa będzie Jego wywyższenie na krzyżu.³³

Trzeci tekst zapowiadający wywyższenie Jezusa na krzyżu odnajdujemy w Jego ostatnim publicznym przemówieniu, w J 20-36. W J 12,31-33, w obliczu zbliżających się wydarzeń Pasji, Jezus zapowiada: „*Teraz odbywa się sąd nad tym światem. Teraz władca tego świata zostanie wyrzucony precz. A Ja, gdy zostanę nad ziemię wywyższony, przyciągnę wszystkich do siebie.*”

Ewangelista dodaje do tych słów Jezusa komentarz: „*To powiedział zaznaczając, jaką śmiercią miał umrzeć*” (J 12,33). Również w tym miejscu Jezus wiąże mo-

³⁰ Por. S. Mędała, *Chwała Jezusa ...*, s. 44.

³¹ Por. tamże, s. 49.

³² Por. L. Stachowiak, dz. cyt., s. 164-165.

³³ Por. tamże, s. 242.

tyw wywyższenia z wydarzeniem ukrzyżowania i również tutaj zaznaczony jest zbawczy charakter Krzyża.³⁴

W odniesieniu do wszystkich trzech fragmentów *Ignace de la Potterie* postuluje słusznie, że terminu „wywyższenie” w kontekście Krzyża nie należy rozumieć w sensie czysto *fizycznym* – zwykłego podniesienia krzyża, do którego przybito Jezusa.³⁵ Termin ten ma znaczenie przede wszystkim teologiczne i metaforyczne. Wywyższenie Jezusa na krzyżu jest znakiem innego jeszcze wywyższenia: wywyższenia na miarę tego, które zapowiadane jest np. w Iz 52,13 w odniesieniu do cierpiącego Sługi Pańskiego. Poza tym, jak zaznacza dalej I. de la Potterie, „w starożytności termin ten [...] służył do wyrażenia władzy królewskiej lub zwycięstwa (1Mch 8,13; 11,16). Króla «wywyższano», aby sprawował władzę nad ludem. Autor [scilicet autor Czwartej Ewangelii] ma na myśli właśnie ten obraz i używa go, aby pokazać, że Jezus sprawuje królewską władzę na krzyżu.”³⁶

(3) Wydarzenia Pasji zapowiadane i interpretowane są także poprzez nawiązanie do motywu *sądu*. W tradycji wczesnochrześcijańskiej sąd – często jako „*sąd ostateczny*” – umieszczany jest na końcu czasów i łączony z powtórным przyjściem Chrystusa.³⁷ W Ewangelii Janowej tymczasem, motyw *sądu nad światem* usytuowany jest już w czasie działalności Jezusa. W sposób szczególny sąd ten dokonuje się na krzyżu, a rozpoczyna zasadniczo z chwilą podjęcia przez Jezusa publicznej działalności.³⁸

Charakterystyczne w tym kontekście są trzy wypowiedzi Jezusa: J 9,39 oraz J 12,31 i J 16,11. W J 9,39 Jezus przedstawia swoją misję Objawiciela w następujący sposób: „*Przyszedłem na ten świat, aby przeprowadzić sąd, ażeby ci, którzy nie widzą, przejrżeli, a ci, którzy widzą stali się niewidomymi.*” Objawienie Jezusa światu jest momentem ostatniego wezwania ludzi do wiary, momentem podjęcia decyzji – przyjęcia z wiarą przepowiadania Jezusa lub odrzucenia Go. Od tej właśnie decyzji uzależniony jest dalszy los człowieka. W tym sensie czas objawienia Jezusa jest jednocześnie czasem, w którym już odbywa się sąd nad adresatami tegoż objawienia.³⁹

Związek wydarzeń Pasji z motywem sądu zaznacza się wyraźnie w pozostałych dwóch tekstach. W przytoczonej wcześniej mowie poprzedzającej wydarzenie Pasji Jezus ogłasza uroczystie: „*Teraz odbywa się sąd nad tym światem. Teraz władca tego świata zostanie wyrzucony precz*”. Podobną wypowiedź Jezusa odnajdujemy w Jego mowie pożegnalnej, w J 16,11: „*władca tego świata został osądzony*”.

Do nadejścia decydującej „godziny” dokonania dzieła zbawczego Jezusa świat znajdował się pod panowaniem szatana, jako „księcia tego świata”. Po „wywyższeniu Jezusa ponad ziemię” (12,32), o którym była już wcześniej mowa, wywyższony Jezus zajmie miejsce władcy świata i objawi się ostatecznie jako jego sędzia.

³⁴ Por. A. Paciorek, *Ewangelia według św. Jana*, Lublin 2000 (Biblia Lubelska), s. 153.

³⁵ Por. dz. cyt., s. 19-20.

³⁶ Tamże, s. 20.

³⁷ Por. np. tradycję ewangeliczną Mt 25,31-46.

³⁸ Por. I de la Potterie, dz. cyt., s. 22; zob. także S. Mędała, *Chrystologia* ..., s. 318.

³⁹ Por. A. Paciorek, *Ewangelia według św. Jana* ..., s. 131-132.

Zwycięstwo Chrystusa na krzyżu zbiega się z momentem dokonania ostatecznego sądu nad wszelkimi siłami przeciwnymi Bogu.⁴⁰

2. Janowa redakcja opisu

Opis Pasji Jezusa zawarty jest w relacjach wszystkich czterech Ewangelistów: w Mk 14-15; Mt 26-27; Łk 22-23 i J 18-19. Poszczególne opisy mają, co jest zrozumiałe, podobną treść i strukturę, lecz jednocześnie różnią się między sobą w wielu miejscach co do szczegółów opisywanych wydarzeń jak i sposobu ich prezentacji.

Zarówno u Synoptyków jak i w Ewangelii Janowej opisywane wydarzenia z życia Jezusa zmierzają ku Pasji, która w takim układzie stanowi „punkt kulminacyjny, a zarazem punkt docelowy całości redakcji”.⁴¹ U wszystkich Ewangelistów opis Pasji stanowi znaczną procentowo część w stosunku do całej relacji dotyczącej działalności Jezusa. O kilku dniach wzgl. o samym „ostatnim dniu”, w którym miała miejsce Męka Chrystusa, opowiada się obszernie i szczegółowo, co świadczy o wielkiej doniosłości teologicznej tych relacji.⁴² Najdokładniej ostatni dzień Jezusa opisany jest przez Marka (12,4% całości), następnie przez Jana (10,6% całości), Mateusza (9,3% całości), najkrócej natomiast przez Łukasza (6,8% całości).⁴³

Zarówno u Synoptyków jak i w Ewangelii Janowej mówić można o dłuższej bądź krótszej relacji dotyczącej Pasji. W pierwszym przypadku opis obejmowałby także wydarzenia poprzedzające właściwą Mękę, jak np. namaszczenie Jezusa w Betanii i opis Ostatniej Wieczerzy u Marka (14,3-25),⁴⁴ czy też mowy pożegnalne Jezusa u Jana (13-17). W drugim przypadku opis Pasji obejmuje wydarzenia od Getsemani do Golgoty.⁴⁵

Uwzględniając wszystkie cztery opisy Pasji można pytać o wzajemne zależności między poszczególnymi Ewangelistami wzgl. pomiędzy Synoptykami a Ewangelią Janową. Problem ten nasuwa się, najpierw od strony literackiej, w obliczu *zbieżności oraz różnic*, jakie obserwujemy analizując każdy z opisów.

Według teorii *dwóch źródeł* przyjmuje się, że spośród obecnych Ewangelii Synoptycznych pierwotna jest relacja Marka i że to ona stanowiła podstawę dla relacji Mateusza i Łukasza.⁴⁶ Wśród Synoptyków zauważamy duże podobieństwo

⁴⁰ Por. L. Stachowiak, dz. cyt., s. 292.

⁴¹ Por. W. Bösen, *Ostatni dzień Jezusa z Nazaretu*, Kraków 2002, s. 25.

⁴² Por. B. Maggioni, *Ewangeliczne opowieści o Męce Pańskiej*, Kraków 2002, s. 4.

⁴³ Por. W. Bösen, dz. cyt., s. 25.

⁴⁴ Warto zwrócić uwagę także na trzy syntetyczne zapowiedzi męki i śmierci Jezusa zawarte w Ewangelii Markowej (Mk 8, 31-33; 9,30-32; 10, 32-34) i przejęte przez pozostałych Synoptyków. Dla Ewangelisty Marka ważne było podkreślenie za pomocą tych zapowiedzi, że Jezus wie od początku o czekających Go w Jerozolimie wydarzeniach i że świadomie ku nim zmierza.

⁴⁵ Niniejsze opracowanie skupia się na tym ostatnim – krótszym – opisie.

⁴⁶ Por. A. Paciorek, *Ewangelie Synoptyczne. I. Wprowadzenie ogólne*, Tarnów 2001 (Academica; 55); J. Kudasiewicz, *Ewangelie Synoptyczne*, w: R. Rubinkiewicz (red.), *Wstęp do Nowego Testamentu*, Poznań 1996, s. 98-105.

między ich opisami, szczególnie w przypadku Ewangelii według Mateusza i według Marka. Dlatego można by twierdzić, że Ewangelista Mateusz albo wzorował się wyłącznie na relacji Marka, albo też korzystał ze wspólnej im tradycji.⁴⁷

Opis Pasji w relacji Janowej jest natomiast tak odmienny, że nie można tutaj mówić o bezpośredniej zależności od Ewangelii Synoptycznych. Nie musi to oznaczać, że Ewangelista Jan dysponował całkiem inną, własną tradycją dotyczącą Pasji. Zdaniem R. Bartnickiego, badania literackie wskazują raczej na to, że wszyscy Synoptycy opierali się wspólnej tradycji pasyjnej, która znana była także autorowi Czwartej Ewangelii. To wspólne źródło było jednak przez Jana wykorzystywane autonomicznie – uzupełnianie innymi, pomniejszych tradycjami i redagowane według własnego zamysłu teologicznego.⁴⁸ Natomiast zdaniem innych, autor Czwartej Ewangelii mógł korzystać jeszcze ze „specjalnego źródła, które było wcześniej przekazywane w formie ustnej lub pisemnej, lub jednocześnie w obydwu formach”.⁴⁹ Źródło to byłoby mu dostępne niezależnie od relacji Synoptycznych i to ono przyczyniłoby się w dużym stopniu do oryginalności Janowego opisu Pasji.⁵⁰

Różnice pomiędzy opisem Pasji w Ewangelii Janowej i u Synoptyków zaznaczają się pod względem formalnym w zakresie doboru konkretnych treści i w sposobie opisywania poszczególnych wydarzeń.

Zauważamy najpierw, że Ewangelista Jan *pomija* szereg epizodów, o których wspominają Synoptycy: Opis J nie zawiera sceny modlitwy Jezusa w Getsemani (por. Mk 14,32-40); nie wspomina pocałunku Judasza (por. Mk 14,44-45) i nie mówi o ucieczce uczniów (por. Mk 14, 50-52); zasadniczo *pomija proces* Jezusa przed Sanhedrynem (por. Mk 14,55-65); nie wspomina żądania tłumy: „Ukrzyżuj Go” (por. Mk 15,12-14); nie wspomina pomocy Szymona z Cyreny w niesieniu krzyża (por. Mk 15,20-21); nie wspomina urągania ukrzyżowanemu Jezusowi (por. Mk 15,29-32) i ciemności towarzyszących Jego śmierci (por. Mk 15,33); nie mówi o okrzyku konającego Jezusa (Mk 34-35), lecz relacjonuje całkiem inne słowa Jezusa wypowiedziane z krzyża; nie wspomina również rozdarcia się zasłony w świątyni i wyznania wiary setnika (Mk 15,38-39). Opuszczenia te podyktowane są przede wszystkim względami teologicznymi.⁵¹ Ogólnie da się stwierdzić, że Ewangelia Janowa *pomija* w swoim tekście wszystkie elementy upokarzające, bolesne i tragiczne, a kładzie akcent na to, co pozwala dostrzec w godzinie Męki Chrystusa również Jego chwałę.⁵²

Poza tym, opis Pasji Janowej zawiera szereg tekstów własnych, nie spotykanych u Synoptyków. Są to zarówno pojedyncze wypowiedzi Jezusa jak i dłuższe

⁴⁷ Por. H. Langkammer, Wprowadzenie i komentarz do Ewangelicznych opisów męki Pańskiej, Lublin 1975, s. 27.

⁴⁸ Por. R. Bartnicki, Ewangeliczne opisy męki w aspekcie literackim, teologicznym i kerymatycznym, w: J. Łach (red.), Studia z Bibliistyki, tom III, Warszawa 1983, s. 74; U. Schnelle, dz. cyt., s. 543.

⁴⁹ S. Mędała, *Chrystologia ...*, s. 43.

⁵⁰ Por. tamże.

⁵¹ Wyjaśnienie różnic *teologicznych* między opisami Synoptyków a opisem J zostanie podjęte poniżej.

⁵² Por. I de la Potterie, dz. cyt., s. 12.

teksty. Do najważniejszych fragmentów właściwych tylko Czwartej Ewangelii należą: Deklaracja Jezusa: „*Ja jestem*”, w scenie pojmania (J 18,4-9); przesłuchanie u arcykapłana Annasza (J 18,12-13); pierwszy spór między Piłatem a Żydami (J 18,28-32); przesłuchanie Jezusa na osobności – w pretorium (J 18,34-38a); scena prezentacji Jezusa tłumowi: „*Oto człowiek*” (J 19, 4-7) oraz „*Oto król wasz*” (J 19,8-15); odmowa zmiany napisu na krzyżu (J 19,21-22); scena pod krzyżem: Matka i umiłowany uczeń (J 19,25-27); słowa Jezusa na krzyżu: „pragne” i „wykonało się” (J 19, 28.30); przebicie włócznią boku Jezusa (J 19, 32-37); przybycie Nikodema po śmierci Jezusa (J 19, 39). Również te teksty okazują się kluczowe dla chrystologii Janowej, zawartej w jego opisie Pasji.

Odrębność opisu Janowego daje się zauważyć także na bazie różnych bardziej szczegółowych obserwacji. Drobne różnice między J a Synoptykami ujawniają się w perykopach wspólnych Ewangelistom, inaczej jednak przekazywanych co do szczegółów: Przykładowo, Czwarta Ewangelia mówiąc w scenie pojmania Jezusa o Judaszu nie nazywa go już „jednym z Dwunastu”, jak to czynią Synoptycy (Mk 14,43; Mt 26,47; Łk 22,47), lecz tym, „który Go [scil. Jezusa] wydał”. Jan zaznaczy ponadto oddzielnie udział kohorty rzymskiej w pojmaniu Jezusa (J 18,3); rolę arcykapłana Annasza w przesłuchaniu Jezusa (J 18,12), czy też uwypukli znaczenie procesu Jezusa przed Piłatem (J 18,28-19,6).⁵³

Całość Janowego opisu Pasji daje się podzielić na pięć części. Podział ten opiera się na powszechnie tu przyjmowanym kryterium *miejsca* dokonujących się wydarzeń.⁵⁴ Stosownie do tego wyróżnimy następujące pięć bloków tekstu:

(1) Wprowadzenie:	Scena pojmania Jezusa w ogrodzie	J 18,1-11
(2)	Przesłuchanie Jezusa przed Annaszem	J 18,12-27
(3)	Proces przed Piłatem	J 18,28-19,16
(4)	Ukrzyżowanie na Golgocie	J 19,16-37
(5) Epilog:	Pogrzeb Jezusa w ogrodzie	J 19,38-42

Jako centralna część Pasji jawi się opis przesłuchania Jezusa przed Piłatem. W tej części należy się też spodziewać najbardziej doniosłych wypowiedzi chrystologicznych.

3. Chrystologiczne akcenty Pasji Janowej

Janowy opis Pasji stanowi integralny element składowy chrystologii Czwartej Ewangelii. Nie jest on tylko relacją zaistniałych historycznie wydarzeń, lecz także próbą teologicznego zrozumienia męki i śmierci Jezusa oraz – w dalszym ciągu – tajemnicy Jego osoby i posłannictwa. Dlatego przy rozważaniu Męki opisywanej przez Synoptyków, a szczególnie przez Ewangelię Janową, konieczne jest zwrócenie uwagi nie tylko na *historyczność* wydarzeń, lecz przede wszystkim na ich *teologicz-*

⁵³ Por. R. Bartnicki, *Ewangeliczne opisy męki ...*, s. 85-91.

⁵⁴ Por. dla przykładu I. de la Potterie, dz. cyt., s. 36; M. Bednarz, *Pisma św. Jana*, Tarnów 2004 (Academica; 18), s. 88; S. Mędała, *Chrystologia ...*, s. 250-287.

ną wymowę,⁵⁵ co doprowadzić może zarazem do odpowiedzi na pytanie: Na ile sam opis Męki Jezusa doprowadza nas bliżej do poznania tożsamości i godność Jezusa.

(1) POJMANIE JEZUSA

W opisie Janowym inicjatywa przy toczących się wydarzeniach należy od samego początku do Jezusa. Jan opuszcza scenę „rozpoznania” i wskazania Jezusa przez Judasza. Pojmanie Jezusa opisywane jest w inny sposób niż u Synoptyków: Jezus nie oczekuje na tych, którzy przychodzą Go pojmać, w ogrodzie, lecz wychodzi z ogrodu na zewnątrz i stawia czoło uzbrojonym żołnierzom. W ten sposób staje się widoczne, że Jezus świadomie poddaje się toczącym się wydarzeniom i kieruje całą sytuacją.⁵⁶ Potwierdzone zostaje to również w późniejszym dialogu Jezusa z Piotrem. Kiedy ten sięga po miecz, aby podjąć walkę, spotyka się z naganą Jezusa: „Schowaj miecz do pochwy. Czyż nie mam wypić kielicha, który mi podał Ojciec?” (J 18,11).⁵⁷ Znamienne jest także to, że Jezus w dialogu ze strażą wstawa się za swoimi uczniami, by ci mogli odejść wolni (por. J 18,4-8).⁵⁸

W scenie tej ukazane są jednak nie tylko suwerenność, lecz również *autorytet* i *majestat* Jezusa. Wobec swoich przeciwników Jezus aż trzykrotnie posługuje się wspomnianą wcześniej formułą objawieniową „*Ja jestem*” (J 18,5.6.8). Znaczenie tego czynu i zrozumienie słów Jezusa dają się odczytać z reakcji straży: „Skoro więc rzekł do nich: «Ja jestem», *cofnęli się i upadli na ziemię*” (J 18,6). W ten sposób – paradoksalnie – scena pojmania Jezusa staje się jednocześnie sceną Jego objawienia, przypominającego epifanie Boże.⁵⁹

(2) PRZESŁUCHANIE JEZUSA PRZED ANNASZEM

Scena przesłuchania Jezusa przez arcykapłana Annasza jest analogiczna do sceny przesłuchania przed Sanhedrynem u Synoptyków. Ewangelia Janowa nie mówi jednak przy tym o *procesie* Jezusa przed władzami żydowskimi. Scena ta jest stosunkowo krótka i nie przypomina ona przewodu sądowego, lecz raczej kolejną i zarazem ostatnią już dysputę Jezusa z przedstawicielami władz żydowskich, co jest jedną z cech charakterystycznych Czwartej Ewangelii. Zdaniem I. de la Potterie „Jan pomija proces żydowski ze względu na racje, które mają swoje uzasadnienie w jego koncepcji teologicznej, traktującej o konfrontacji Jezusa ze światem. I w tej perspektywie szczególnie związany z procesem żydowskim nie ma

⁵⁵ Postulat ten formułuje wyraźnie G. Lohfink, *Ostatni dzień Jezusa. Co się stało w Wielki Piątek*, Poznań 2006, s. 63-88: „... interpretacja nie może sprowadzać się do dyskusji nad szczegółami historycznymi. I dlatego nie wystarczy przesiać opisów Męki przez sito faktów. Trzeba bowiem dotrzeć do ich teologii.” (tamże, s. 87-88).

⁵⁶ Por. G. Lohfink, dz. cyt., s. 90; I de la Potterie, dz. cyt., s. 41.

⁵⁷ Widoczna jest tutaj także różnica wobec analogicznych słów Jezusa w modlitwie w Getsemani, przekazywanej przez Synoptyków.

⁵⁸ Por. G. Lohfink, dz. cyt., s. 90: „To sam Jezus oddaje się w ich [scil. swoich przeciwników] ręce, by wypełniło się Pismo. Gdyby sam tego nie chciał, gdyby sam nie przejął inicjatywy, nikt nie mógłby Mu nic zrobić.”

⁵⁹ Por. G. Lohfink, dz. cyt., s. 91.

dla Jana żadnego znaczenia, ponieważ Żydzi, ogłaszając wyrok na Jezusa, wydali wyrok na samych siebie.”⁶⁰

Podczas gdy w postawie Jezusa nadal przejawia się Jego suwerenność, wprowadzony jest jednocześnie nowy element. Jeden ze sług Najwyższego Kapłana, po udzieleniu przez Jezusa odpowiedzi, wymierza Mu policzek. Jest to jedyny element w Ewangelii Janowej, który podkreślałby upokarzający dla Jezusa aspekt Męki. Jest on jednocześnie symbolem odrzucenia Jezusa przez ludzi.⁶¹ Scena w pałacu Annasza ma stanowić realistyczne i symboliczne zarazem przedstawienie negatywnej postawy ludzi odrzucających Jezusa i Jego naukę. W tej scenie Pasji uwidacznia się ostatecznie prawda zapowiadana już w Prologu Ewangelii: „Na świecie było Słowo, a świat stał się przez Nie, lecz świat Go nie poznał. Przyszło do swojej własności, a swoi Go nie przyjęli” (J 1,10-11).⁶²

(3) PROCES PRZED PIŁATEM

Centrum Janowego opisu Pasji stanowi przesłuchanie Jezusa przed Piłatem. Scena ta zbudowana jest z mniejszych jednostek – siedmiu mniejszych scen, które rozgrywają się w ten sposób, że na przemian toczą się dialogi Piłata z władzami żydowskimi i jego dialogi z Jezusem. Ich centrum stanowi natomiast scena ukoronowania Jezusa cierniem. Daje się to przedstawić w następujący sposób:⁶³

a) Piłat i Żydzi: pierwszy dialog	J 18,28-32
b) PIŁAT I JEZUS: królowanie Chrystusa	J 18,33-38
a) Piłat i Żydzi: sprawa Barabasza	J 18,38-40
c) UKORONOWANIE Jezusa cierniem	J 19,1-3
a) Piłat i Żydzi: proklamacja „Oto Człowiek!”	J 19,4-7
b) PIŁAT I JEZUS: władza Piłata	J 19,8-12
a) Piłat i Żydzi: proklamacja „Oto król wasz!”	J 19,13-16

Zdaniem G. Lohfinka poszczególne części opisu oddają poszczególne etapy dokonującej się na płaszczyźnie teologicznej *intronizacji króla*. Etapy te obejmują: (*przedstawienie królestwa*), *proklamowanie nowego króla*, *ukoronowanie*, *prezentację (epifanię) nowego króla*, *aklamację ludu*, (*objęcie tronu*).⁶⁴ Dają się one rozpoznać w kolejnych fazach przesłuchania przed Piłatem. Zauważyć przy tym należy, że realizacja poszczególnych aktów wywyższenia Jezusa dokonuje się często paradoksalnie poprzez wydarzenia, które dla obserwatora myślącego tylko w kategoriach „ziemskich” mają raczej charakter poniżający.

W rozmowie Piłata z Jezusem następuje wyjaśnienie, o jakiego rodzaju królestwo chodzi w związku z osobą Jezusa. Staje się jasne, że królestwo Jezusa nie mo-

⁶⁰ Dz. cyt., s. 71.

⁶¹ Por. A. Paciorek, *Ewangelia według św. Jana ...*, s. 197.

⁶² Por. I. de la Potterie, dz. cyt. s. 68-69.

⁶³ Schemat za I de la Potterie, dz. cyt., s. 74-77; por. także M. Bednarz, dz. cyt., s. 88-89; A. Paciorek, *Ewangelia według św. Jana ...*, s. 199-204.

⁶⁴ Por. G. Lohfink, dz. cyt., s. 92-96.

że być rozumiane w kategoriach ziemskich; nie będzie ono „kształtowaniem świata za pomocą władzy, ale za pomocą prawdy”.⁶⁵

Proklamacja Jezusa na króla, dokonana przez Piłata, ma miejsce w rozmowie z oskarżycielami Jezusa. Tu Piłat, wobec zgromadzonego tłumu, wyraża się o Jezusie jako o „królu żydowskim” (J 18,39), co można uznać za pierwszy akt publicznego ogłoszenia królewskości Jezusa.

Aktem analogicznym do aktu *koronacji* jest następnie scena nałożenia na Jezusa *korony cierniowej* przez rzymskich żołnierzy. Mimo drwin żołnierzy, na płaszczynie symboliki zarówno korona Jezusa jak i purpurowy płaszcz wskazują na Jego godność królewską. Są to typowe atrybuty królewskiej władzy.⁶⁶

Kolejna scena, w której Jezus w koronie i płaszczu zostaje wyprowadzony przed lud, nawiązuje według konceptu teologicznego Czwartej Ewangelii do aktu *przedstawienia* nowego króla ludowi. Po proklamacji i koronacji króla rytuał intronizacyjny przewidywał jego ukazanie się przed ludem. Ewangelia Janowa dwukrotnie nawiązuje do wyprowadzenia Jezusa przez Piłata „na zewnątrz”, przed zgromadzony lud. Najbardziej charakterystyczna jest w tym kontekście wypowiedź Piłata w J 19,13-14, towarzysząca całemu obrzędowi: „Piłat [...] wyprowadził Jezusa na zewnątrz [...] i rzekł do Żydów: «Oto wasz król!»”. Jezus, przedstawiony ludowi, zostaje przezeń wprawdzie odrzucony, ale nie niszczy to wątku Jego królewskości, rozwijanego w tych scenach.⁶⁷ Odwrócenie się Żydów od Jezusa jest zarazem odwróceniem się od Boga. Zostaje to ujęte w końcowych słowach sceny przesłuchania przed Piłatem, w wyznaniu arcykapłanów: „Poza cezarem nie mamy króla” (J 19,15), podczas gdy należało by się spodziewać deklaracji: „Poza Bogiem nie mamy innego króla”.⁶⁸

Ostatnim etapem intronizacji jest *objęcie tronu* przez nowego króla. Element ten przeprowadza nas do następnej sceny opisu Pasji, odbywającej się już poza trybunałem Piłata. Wstąpienie Jezusa na tron dokonuje się bowiem, według koncepcji Czwartej Ewangelii, *na krzyżu*.⁶⁹

(4) UKRZYŻOWANIE NA GOLGOCIE

W Janowym opisie Pasji krzyż Chrystusa staje się zarazem Jego królewskim tronem i miejscem Jego wywyższenia. Motyw wywyższonego na krzyżu króla podkreślony zostaje najpierw dzięki wzmiance o umieszczeniu nad Jego głową napisu wskazującego na Jego tożsamość i godność: „*Jezus Nazarejski, Król żydow-*

⁶⁵ Por. tamże, s. 93.

⁶⁶ Por. I. de la Potterie, dz. cyt., s. 93: „... korona – fakt, że jest to korona cierniowa, na płaszczynie symbolicznej jest drugorzędny – i płaszcz purpurowy to atrybuty godności królewskiej Zbawiciela w męce. Nie jest powiedziane, że Mu je zabrano, a to każe nam przypuszczać, że Jezus wejdzie na Golgotę w koronie cierniowej i odziany w purpurę, gdzie znajduje się tron – krzyż.”

⁶⁷ Zob. wypowiedzi w J 19,4: „Jezus więc wyszedł na zewnątrz w koronie cierniowej i płaszczu purpurowym”; J 19,12: „Jeśli go uwolnisz, nie jesteś przyjacielem cezara. Każdy, kto się czyni królem, sprzeciwia się cesarowi”; J 19,15: „Czyż króla waszego waszego mam ukrzyżować?”

⁶⁸ Por. G. Lohfink, dz. cyt., s. 95.

⁶⁹ Por. tamże, s. 96. Odpowiada to także omawianym wcześniej zapowiedziom Męki, dotyczącym „wywyższenia” Jezusa.

ski?” (por. J 19,19-20). W ten sposób „*królestwo Jezusa zostaje [...] proklamowane całemu światu*”.⁷⁰

W opisie *drogi* Jezusa na Gologotę podjęte są poprzednie wątki suwerenności Jezusa i świadomego przeżywania przez Niego toczących się wydarzeń. Jezus niesie swój krzyż nie jako skazaniec, ale po to, by wypełnić zbawcze dzieło wyznaczone mu przez Boga. Zbawcze znaczenie śmierci krzyżowej Jezusa jako świadomie podjętej i realizowanej woli Bożej zostało podkreślone przez słowa Jezusa wypowiedziane przez Niego w tej godzinie: poprzez słowo „*pragnę*” (J 19,28), a nade wszystko poprzez słowa: „*dokonało się*” (J 19,30).⁷¹ W porównaniu ze słowami Jezusa przekazanymi przez Ewangelię według mateusza i Marka: „*Boże mój, Boże mój, czemuś mnie opuścił*” (Mk 15,34; Mt 27,46), te słowa: „*Dokonało się!*”, brzmią również jak wypowiedź królewska.⁷²

(5) POGRZEB JEZUSA

Tylko w Czwartej Ewangelii znajdujemy rozbudowany opis pogrzebu Jezusa. Ciało Jezusa zostało zabrane przez Józefa z Arymatei i Nikodema (J 3,1-10), opatrzone w należyty sposób i złożone do nowego grobowca znajdującego się na terenie ogrodu. Chwalebny charakter śmierci Jezusa i jego godność przejawiają się w szczegółach tego opisu. Uderzająca jest najpierw „*niewiarygodna ilość wonności*” jakie przygotowano do zabalsamowania ciała Jezusa: „*Wydaje się, że odbywają się królewskie egzekwie w klimacie splendoru*”.⁷³ W ten sposób temat godności królewskiej Jezusa, dominujący w całym opisie Męki, kontynuowany jest aż po moment Jego pogrzebu.⁷⁴ Optymistyczny jest także ostatni akcent opisu – wspomnienie dnia Przygotowania do święta (J 19,42). Właściwym świętem będzie przy tym dzień i wydarzenie powstania Jezusa z martwych.⁷⁵

* * *

Analiza poszczególnych tekstów dotyczących Męki Jezusa Chrystusa pozwoliła odkryć, że i w jaki sposób zamysł chrystologiczny Czwartej Ewangelii realizowany jest także w Janowym opisie Pasji. Okazuje się przy tym, że obraz Jezusa odkrywany przez nas na tle wydarzeń Pasji ściśle odpowiada Jego wizerunkowi prezentowanemu w całości Ewangelii.

Ewangelista starannie dobierał swój materiał, odpowiednio go formował i interpretował, stosownie do swojego celu teologicznego i swojej koncepcji chrystolo-

⁷⁰ G. Lohfink, dz. cyt., s. 96. Lohfink zwraca również uwagę na znaczenie ukrzyżowania wraz z Jezusem dwóch innych skazanych: „... ponieważ każdy król ma straż przyboczną, po prawej i po lewej stronie ukrzyżowano dwóch przestępców, by «asystowali» Jezusowi. Sam Jezus tronuje (sic!) «w środku», jak specjalnie podkreśla to ewangelista (19,18).”; tamże.

⁷¹ Por. W. Bösen, dz. cyt., s. 321.

⁷² Por. G. Lohfink, dz. cyt., s. 98.

⁷³ I. de la Potterie, dz. cyt., s. 169.

⁷⁴ Por. tamże.

⁷⁵ Por. tamże, s. 170.

gicznej. Również opis Pasji powinien, według założeń teologa Jana, doprowadzić czytelnika do rozpoznania godności, wielkości i majestatu Jezusa; również opis tych wydarzeń ma doprowadzić do wiary w Jezusa jako Mesjasza i Syna Bożego.

Taka celowość opisu Pasji potwierdza się w poszczególnych scenach opisu Męki Jezusa i w ich przesłaniu chrystologicznym. Opis wydarzeń Pasji, prezentacja osoby Chrystusa w przeżywaniu tych wydarzeń, zawarte w opisie Pasji dialogi Jezusa z ludźmi, reakcja ludzi na wydarzenia Męki, słowa Jezusa wypowiedziane w czasie Pasji jako swoista interpretacja dokonujących się wydarzeń – to wszystko staje się ilustracją prawdy o godności Jezusa, realizacją godziny Jego wywyższenia i uwielbienia przez Ojca.

Ewangelia Janowa, jeśli chodzi o jej sposób argumentowania, może być określana przy tym jako ewangelia paradoksów, gdyż chwała i wywyższenie Jezusa jako Syna Bożego ukazywane są tutaj na tle Jego odrzucenia i ponizenia w świecie. Najbardziej widoczne staje się to właśnie w opisie Pasji. Dlatego też opis Pasji możemy zaliczyć to najbardziej charakterystycznych elementów ambitnej chrystologii Czwartej Ewangelii.

ZUSAMMENFASSUNG

Der vorliegende Aufsatz befasst sich mit dem Passionsbericht des Johannesevangeliums und untersucht ihn im engsten Zusammenhang mit dessen Christologie. Der einzigartige christologische Entwurf des Joh-Ev spiegelt sich auf eine besondere Art und Weise gerade in der Beschreibung der letzten Etappe des Lebens und Wirkens Jesu wider. Die Hoheitschristologie des Evangeliums und das „glorreiche“ Bild Jesu werden durch die dunkle Stunde der Passion Jesu und deren Ereignisse nicht gestört, sondern – im Gegenteil – noch verstärkt.

Im Vorfeld der Untersuchung wird die Besonderheit und Eigenständigkeit der johanneischen Christologie herausgestellt. Das Joh-Evangelium will den Leser bewusst zum Glauben an Jesus als Gottessohn, Offenbarer und Erlöser hinführen. Daher werden im Evangelium die Person Jesu und seine Sendung auf vielfältige Art und Weise beleuchtet, und zwar so, dass der Leser selber den in Joh 14,6 durch Jesus formulierten Grundsatz begreift: „Ich bin der Weg, die Wahrheit und das Leben. Niemand kommt zum Vater außer durch mich.“

Dem Grundziel, die Adressaten zum Glauben an Jesus als Heilmittler zu führen, ist auch der Passionsbericht des Evangeliums untergeordnet. Der Evangelist wählt hier gezielt seine Traditionen aus und verarbeitet sie seinem christologischen Entwurf entsprechend. So erscheint die Stunde der Passion Jesu nicht als eine Stunde seiner Erniedrigung und seiner Niederlage, sondern als Stunde des Sieges, der Erhöhung und Verherrlichung Jesu.

Somit ist der Zusammenhang zwischen dem Passionsbericht des Joh-Ev und dessen Christologie sehr eng. Auf der einen Seite schlägt der Passionsbericht den letzten und wichtigsten Akkord bei der Offenbarung Jesu an und stellt deren Höhepunkt dar; insofern ist die Darstellung der Passion Jesu für den Gesamtentwurf der Christologie unentbehrlich. Auf der anderen Seite ist das richtige Verstehen und Erfassen des johanneischen Passionsberichts gerade eben nur vor dem Hintergrund der Christologie dieses Evangeliums möglich.